

Paár Ádám

Szeparatizmus, avagy a történelem visszatér?

Katalónia kiválásának lehetősége kapcsán írunk a történelem visszatéréséről. Állításunk szerint a szeparatizmusok új évszázada kezdődhet el, de ennek előnye is lehet: a politikai cselekvés visszatérése.

1714-ben a Bourbon-házból származó V. Fülöp hadai bevették Barcelonát, és azzal büntették a francia-spanyol seregeknek ellenálló Katalóniát, hogy felszámolták a katalán rendi intézményeket, valamint a katalán nyelv használatát is betiltották. A babonások vagy romantikus habitusú emberek akár égi jelnek is tekinthetik, hogy a mostani spanyol király is a Fülöp nevet viseli. Egy Fülöp meghódította Katalóniát, és véglegesen beolvastotta Spanyolországba, egy másik Fülöp pedig, minden jel szerint, elveszíti. Az Európai Unió számára mindazonáltal nem jött jól ez a katalán-spanyol viszálykodás. A Brexit, a menekülthullám, a terrorizmus kérdése, az Oroszországgal való felemás kapcsolatok, valamint a műkedvelő amerikai elnök érdektelensége mellett ez most igazán nem hiányzott senkinek az Unió döntéshozói közül.

Mindaz, ami Katalóniában történik, azt mutatja, hogy a történelem visszatér. Egyúttal rávilágít a [geopolitika](#) jelentőségére. Ezt a tudományt már a 20. század elején megalkotta [Rudolf Kjellén](#) svéd tudós, ám a II. világháború után az európaiak nem akartak foglalkozni vele. Hosszú ideig az európai elit nem akart tudni a geopolitikáról, egyáltalán magát a [politikai cselekvést](#) kiváltotta a technokrata, adminisztratív irányítással. A 21. század elején divat volt mindenkit populistának nevezni, aki megkérdőjelezte, hogy a politikai cselekvés kiiktatható a pusztán adminisztratív értelemben fölfogott jó kormányzás által. Ahogyan Ernesto Laclau, a populizmus 2014-ben elhunyt elismert kutatója írta *A populista ész* című könyvében: a populizmussal szembeni „megvető elutasítás, úgy gondolom, egyáltalán a politika elvetését jelenti, és annak állítását, hogy a közösség irányítása egy adminisztrátori hatalom feladata.” A szeparatizmusok ugyanarról a törőlről fakadnak, mint a Szirizához, Podemoshoz vagy Linkéhez hasonló radikális baloldali, ortodox szociáldemokrata mozgalmak – ezek is vissza akarják hozni a közjó képviselőjét a politikába, csak éppen nem a

társadalompolitikai, hanem nemzetpolitikai értelemben. A kettő természetesen összekapcsolódik, hiszen a szeparatizmus kiváltó okai között mindig ott találjuk az elégedetlenséget az államon belül hatalmi központ által folytatott társadalompolitikával.

Napjainkban nagy divatja van annak a politizálásnak, amely a „színvak”, etnikai, regionális, nemi, életkori, foglalkozási szempontból semleges társadalompolitika helyett valamifajta csoportidentitás képviselőjét tekinti feladatának. A legősibb identitásképző elem, a terület is csatlakozik a társadalmi nem (gender), életkor, vallás, bőrszín szerint szerveződő és ellenfélképző politikai táborlogikához. A baloldali és jobboldali gyűjtőpártok egyre inkább belegabalyodtak a kulturális másság körüli ügyek körüli csatározásokba, amelyben a baloldal nem nyerhet, viszont egy erős társadalompolitikai identitással nyerhetne. A társadalom többségét ezek a kérdések nem érdeklik. Akiket viszont érdekel, azok – nem előítéletből, hanem beléjük nevelt évszázados, ha nem évezredes antropológiai mintázat alapján – a konzervatív álláspontot fogadják el ezekben a másság körüli kérdésekben. Közben egyik nagy gyűjtőpárt sem foglalkozott azzal, hogy vannak területhez, szűkebb pátriához kötött identitások, amelyekkel foglalkozni kell és érdemes. Az egyén nem önmagában létezik, még csak nem is egy társadalmi csoport tagjaként, hanem egy megfogható földrajzi térben.

A szeparatizmusok reneszánsza talán most indul el, köszönhetően annak, hogy a nagy pártok elfelejtették ezt a tér-logikát. Félő, hogy Katalónia jelzőtűz lesz más régiók számára is. Ez nem önmagában baj. Hiszen a nemzetállami kormányok reagálhatnak erre úgy, hogy visszatérnek a „régiók Európája” víziójához, amely egykor valóban fontos hívószó volt az uniós csatlakozásban. Ám a katalán kiválás, amennyiben sikeres lesz, olyan mondvacsinált szeparatizmusokba is életet lehelhet, amelyek mögött nincs egy valódi történelmi tudat, nincs valódi lehatárolt nyelvi-kulturális közösség. Csoda lenne, ha az Északi Liga, amely Padánia néven egy önálló észak-olasz állam kikiáltását tűzte egykor zászlajára, nem támadna föl haló poraiból. Ám míg Katalónia valóban önálló kultúrával, nyelvvel és történelmi tudattal rendelkezik, Umberto Bossi Padániája egy fantomország, egy fikció. De ne feledjük: egykor az is fikció volt, hogy a tizenhárom amerikai gyarmat legalább négyféle nyelven

beszélő és tizenvalahány felekezethez tartozó népe egy nemzetté egyesülhet, Egyesült Államok néven!

Ha a szeparatizmusokat nem is lehet kiküszöbölni, egy dologra vigyázni kell! Nem szabad a függetlenséget és az önálló államiság létét a jelenbeli gazdasági sikerességre alapozni. A skót népszavazás idején elterjedt volt az a vélemény, hogy Skócia egyedül is megállhat a lábán, az északi-tengeri gázmezők miatt. Most Katalónia kapcsán hivatkoznak arra, hogy a leggazdagabb tartomány. De ha csak gazdasági teljesítménnyel mérjük a függetlenség indokoltságát, akkor veszélyes terepre tévedünk! Azért veszélyes jelenlegi gazdaságpolitikai vagy energiapolitikai folyamatokkal érvelni a függetlenség mellett, mert nem lehet előre látni, mi lesz ötven, hetven vagy száz év múlva. Valaha Vallónia gazdagabb volt, mint Flandria, aztán a helyzet radikálisan megváltozott. Bibó István *A kelet-európai kisállamok nyomorúsága* című [könyvében](#) óva intett attól, hogy a határok megváltozása merőben materiális (közlekedési, katonapolitikai-stratégiai stb.) feltételekkel történjen.

Bibó a határviták nyomorúságának érzékeltetésére [írja](#), hogy „jó határ az, amelyik a nemzeti hovatartozáshoz igazodik, az pedig Európában vagy valamilyen történeti status quót, vagy nyelvi határokat jelent. Az összes többi állítólagos szempontok: a földrajzi, gazdasági, stratégiai, kikerekítési, közlekedési és Isten tudja, még miféle szempontok, melyeket divat határkérdésekben a legsztelenebb gomolyagban felsorakoztatni, valójában teljesen hiábavalók, és nagyméretű alkalmazásuk a legnagyobb bajok forrásává lesz. Nagyon vigyáznunk kell ezekre az első látásra „gyakorlati”, „racionális”, „tárgyszerű” színben feltűnő szempontokra. Az új határvonások gazdasági, közlekedési stb. abszurdításait mindenkor igen szívesen illusztrálták azzal, hogy a határ házakat és udvarokat vág keresztül, és miatta egyes falvak lakossága a legközelebbi város piacára csak határátlépési igazolvánnyal juthat be.”

Ha valaki új államot akar, akkor lelki tényezőkkel, történeti és nyelvi tudattal kell indokolnia, nem pedig materiális igényekkel. Ez azért fontos, mert el kell kerülni a jóléti szeparatizmus csapdáját. Nem lehet államhatárokat átszabni gazdasági érdekekért, mert akkor tényleg abszurd világba juthatunk el. Sajnos sok liberális vagy baloldali technokrata fordítva ül ezen a lovon: gazdasági, közlekedési, turisztikai és még ezer



más, az emberek zsebéért megcélzó jelszóval érvel regionalista vagy széparatista érvek mellett. Mindez azonban másodlagos.

Bármilyen lesz is a spanyol-katalán vita kimenetele, ragaszkodni kell ahhoz, hogy széparatizmus csak a legvégső esetben lehetséges egy jogállamban, akkor, amikor már minden más eszköz kimerült, és nem lehet megélhetési, szociális, gazdasági okokkal érvelni egy terület kiválása mellett a közösségből, mert akkor a népfelség elvét a gyermekek játékszerévé tesszük. Másrészt viszont a politikai erőknél figyelniük kell, hogy egyes területek lakosainak igényei és szükségletei eltérhetnek a hatalmi központ lakosainak igényeitől. A periférián élők igényei is legitimek, amelyek politikai válaszokat igényelnek. Baloldaltól, jobboldaltól egyaránt.

